

zřetelná u řady kázání, vede zpět k reformační dispozici kázání. Po stránce obsahové dokazuje věrnost reformačnímu dědictví překonávání ‚rychlakvašeného‘ humanismu a moralismu i odmítání probuzeneckého subjektivismu a emocí. Reformační ‚pouhou milostí‘ je stále aktuální.

Kazatel je mistrem zpřítomnění textu. Kainova tvář opadla. „*Takového vzteku je plný svět, zejména v Čechách.*“ Nebo: „*Tato noc nebude dlouhá, Bůh přišel v těle člověka.*“ Přítomnost je v biblické zvěsti textu, my jsme v textu. To proměňuje kázání v osobní oslovení, které není autoritativní, a už vůbec ne patriarchální, neboť oslovuje Ten, který je za textem. Jadrnost mluvy je darem daným kazateli: „*Hospodin není bohem rezignace, ani bohem likvidace. Hospodin je Bohem budoucnosti.*“

Kázání na Starý zákon klade obtížnou otázku christologického výkladu. Hájek se nedrží tradičních christologických schémat (např. Gn

3,14–24 potření hlavy hadovi nevykládá christologicky, avšak Abela ano). Řada kázání christologicky končí nebo má christologický motiv uvnitř. Hájek ví, že linie probíhá od Adama ke Kristu. Avšak v důrazu na milost, který tvoří nejvlastnější pozadí kázání, na Boha, který „*trpí víc než ty. ... víc než si dokážeš vůbec představit,*“ je Kristus ukřižovaný a vzkříšený v kázáních přítomen bez frázovitých formulací.

Hájek spojuje jednotlivé oddíly prvních kapitol Genese společnou myšlenkou nových začátků. Je tu anticipována novodobá exegese, která se zabývá nejen jednotlivými oddíly, nýbrž i širší redakcí. Tato novodobá exegese prvních kapitol Genese ukazuje jako spojující myšlenku Boží záměr od Adama k Abrahamovi, a ovšem ke Kristu. To otevírá další exegetickou diskusi, která by se mohla týkat volby témat jednotlivých oddílů. Do té se však nechci pouštět. Rozhodně chci uzavřít vyjádřením radosti z Hájkových kázání a vděčností za ně.

Josef Smolík

LÁSKA TRPÍCÍ A KRITICKÁ

Bernhard Häring: Moja skúsenosť s cirkvou, preložil J. Doležal. Sít Praha, 1994. – Týž: Jde to i jinak. Cesty k novým vztahům v církvi, preložil Jan Spousta, Vyšehrad Praha, 1994 (Edice Dialog 2)

Katolický morální teolog, poradce při 2. vatikánském koncilu Bernhard Häring není českému čtenáři ne-

znám (*Láska je víc než přikázání*, 1971, ukázky z jeho děl v časopisech AD 1991–92, *Getsemany*

1993). naposledy ze své návštěvy v Praze v r. 1993. V obou knížkách, jež dnes představujeme, promlouvá Häring velmi osobně, vyznává se ze své lásky ke své církvi i ze svého pobouření nad jejím stavem.

* * *

„*Moje zkušenost s církví*“ je autobiografická reflexe formou rozhovorů s Giannim Licherim z let 1988 až 1989. Na životopisné podrobnosti je poměrně skoupá, avšak zřetelná v líčení kontextu, v němž se zrodila základní teologická orientace mladého redemptoristy, který ztoulžil stát se misionářem. Byl to jednak rodičovský dům, v němž panovala ‚zdravá zbožnost‘ a vyrovnané, harmonické vztahy. A byla to zadruhé zkušenost druhé světové války a pastorační práce mezi poválečnými uprchlíky. Zde se zrodil Häringův odpor k násilí a jeho předsevzetí usilovat o ‚responzorickou pastorálku a morální teologii‘ (22), jejímž jádrem je odvaha k odpovědnosti, nikoli slepá poslušnost (21). Knížka dává nahlédnout do zákulisí příprav 2. vatikánského koncilu (29–35) „*stálý boj mezi studenými a teplými proudy*“ (30) a do procesů, v nichž krystalizovala jeho hlavní témata: ekumenismus, kolegialita, úloha laiků, církev a svět, náboženská svoboda. Monumentální první věta pastorální konstituce o církvi v dnešním světě (*Gaudium et spes*), jejímž autorem pravděpodobně je Häring sám, vystihuje, k čemu byl

zaměřen jeho vášnivý zápas: „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby... je radostí a nadějí, smutkem a úzkostí učedníků Kristových a není nic opravdu lidského, co by v jejich srdci nenalezlo odezvu.*“

V krizi kolem encykliky *Humanae vitae* o regulaci porodnosti (46–56) dostal morální teolog Häring novou příležitost osvědčit, tentokrát v konfliktu s oficiálními místy, že v jeho srdci učedníka Kristova nacházejí odezvu radosti i úzkosti lidí naší doby. Neboť Häring se nepostavil do zápasu jen z pozic alternativního teologického pohledu na lidskou sexualitu, jak jej našel v díle Alfonse z Liguori, nýbrž v pastoračním zájmu o tisíce katolíků, kteří se dostali do konfliktu svědomí. „*Nejsme pod holou zákonností, nýbrž pod vládou milosti. Musí to být na první pohled jasné z celé naší pastorace*“ (56). I pro morální teologii platí hledisko epikie. – Häring upadá v nemilost oficiálních míst, zvláště Kongregace pro nauku víry. Svědčí o tom vleklý proces o učení, který s ním Kongregace vedla v letech 1975–1979 (57–108). Tuto nejdelší kapitolu, obsahující autentické dokumenty, dílem prvně publikované, čteme se zatajeným dechem. Narozdíl od jiných teologů, kteří upadli ve stejné době v nemilost ‚Svatého oficia‘ (Rahner, Gutiérrez, Boff, Curan), byl proces s Häringem veden v době jeho těžké nemoci. Proces nakonec skončil-neskončil

jakýmsi neurčitým napomenutím (105n). Häringova láska k církvi se proměnila na ‚lásku trpící a kritickou‘ (91).

Předposlední kapitola (Aktuální otázky, 109–132) dává autorovi příležitost vyjádřit se k problému války, zbrojení, nenásilí, svěcení žen, celibátu, Wojtylova pontifikátu aj. a kniha končí (Pohled zpět, 133–135) Häringovou vizí církve putující a modlící se teologie.

„Mám rád církev, protože ji Kristus miluje a miloval ji do krajnosti“ (135), vyznává svou církví tisícikrát zraněný redemptorista Bernhard Häring, vyznamenaný ‚milostí pochybovat‘. Úžasné napětí mezi láskou k církvi a kritičností k církvi vydržel a vytrpěl tento morální teolog, oslavovaný i proklínaný, ve ‚škole modlitby‘, kde jej nacházíme pokaždé, když se konflikt přiosťuje. Lásku k církvi ovšem chápe jako věrnou lásku k Božímu lidu, k těm nesčetným bezejmenným mužům a ženám, kteří ve svém životě, troskotajíce, zápasí o poslušnost zákona Kristova, nikoli zákonů církevní instituce. Pro ně koncipuje svou morální teologii jako systém pastorálně otevřený pro situace, jež žádné officium či magisterium nedokáže předvídat a s pokorou, jež sluší každému opravdovému teologu: „V nejlepším případě jsme jen zranění léčitelé“ (57).

Také druhá knížka má osobní tón, související s Häringovými projevy u příležitosti jeho osmdesátých narozenin (1992). Uložil do ní své snění o církvi a teologii. Evangelický čtenář si povšimne, že Häring nachází východisko morální teologie ve vděčnosti (jako Heidelberský katechismus): „*Jak mohu odplatit Pánu to, co mi učinil dobrého? Jenom tak lze překonat otrockou morálku všeho druhu*“ (12). Odtud se odvíjí Häringova vize církve jako ‚eucharistického společenství‘, společenství vděčných a vděčně jeden druhého přijímajících, církve milostné a milosrdné. „*Pokorně a s důvěrou vyznat svou hříšnost, své slabosti a svá selhání při svátosti smíření a při slavení eucharistie znamená podstatným způsobem chválit Boha, konat vděčnou památku; a v její síle pro nás již nebude tak těžké si navzájem odpouštět a nést břemena druhých*“ (84). Usiluje o církev ‚zdravých a uzdravujících vztahů‘ (90).

Häring však nevidí „eucharistický model“ církve jako jediný. Spolu s ním uvažuje o církvi jako sboru učedníků poníženého Syna člověka, trpícího Božího služebníka izaiášovských písní. Ježíšův pozemský život, jeho zápas s pokušením a boj proti falešnému, ‚pathogennímu‘ náboženství, je rovněž určující směrnicí pro existenci církve v dějinách. „*My všichni můžeme Petrovo vyznání Ty jsi Kristus, Syn Boha živého, předávat dále, vyprávět, důvěryhodně*

hlásat až tehdy, když se radikálně přihlásíme k Služebníkovi Božímu“ (31).

V příběhu ‚synoptického Ježíše‘ Häringa zvláště zajímá přehlížené „teologické drama pokušení a pokoušení, vrcholící objasňujícím midrašem a vyčištěním chrámu“ (34). Trojí pokušení stávající církve považuje za zvlášť hrozné:

1) Pokušení ‚výnosného náboženství‘, jež spojuje církev s bohatými a mocnými a působí její „slepotu vůči jednomu z největších nebezpečí, kterým církev byla a je vystavována: Ve spolku s bohatými se chudým vštěpuje spolu s vděčností za almužny i falešné vědomí, jako by Bůh nepoměr mezi chudými a bohatými chtěl“ (38).

2) Pokušení ‚sakralizované snahy imponovat‘ vznešenou titulaturou, vnější okázalostí i současnou vlnou restaurace, projevující se úsilím „o větší koncentraci moci ve Vatikánu, o rozsáhlejší řídicí systémy a o vynucování konformismu s vatikánskými prohlášeními“ (43).

3) ‚Pokušení náboženské moci‘; za jeho zvláště nebezpečný projev pokládá Häring centralistické jmenování biskupů z Vatikánu a schvalování učitelů teologie. Je tím popírána nejen zásada subsidiarity, nýbrž i „nejzákladnější křesťanské právo... na důvěryhodné společenství při slavení eucharistie“ (49).

Häring si všímá i jiných bolestí katolické církve (kolegialita, Petrův úřad...), ale nezůstává u chmurných

zjištění. Titul jeho knížky *Jde to i jinak* vyjadřuje jeho přesvědčení, že „v nepříliš vzdálené budoucnosti zde dojde k rozhodujícímu zlomu“ (58), že bude obnovena narušená důvěra. Svou vizi vyjadřuje i fiktivním ‚pastýřským listem papeže Jana XXIV‘ k počátku třetího milénia (75nn), kterým se mj. „dosavadní Rada pro jednotu křesťanů povyšuje... na hlavní úřad, na Kongregaci pro službu jednotě“ (78).

Häringovo opusculum není teologický traktát, dbající pravidel teologické metodiky. Kdo chce, najde v něm ne jeden prohrěšek proti tomu či onomu pravidlu. Citlivější čtenáři však v něm uslyší zrychlený tep muže, jenž z posledních sil a ve veliké úzkosti zápasí o svou milovanou církev. Nicméně: I pro odbornou debatu o eklesiologii je významný jeho důraz na ‚druhé ohnisko‘ úvah o církvi – životní službu Ježíše z Nazaréta. Církev je nejen eucharistické, nýbrž i prorocké společenství, orientované na životním příběhu Ježíšově. Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, pokud se dovolává Nového zákona, referuje k epištolám, nikoli k synoptikům – a podobně je tomu v klasických konfesích reformačních, s malými výjimkami (hlavně v Bratrském vyznání). Že následování Ježíše je směrnicí jednotlivého křesťanského života, je všeobecně uznáváno. Zde se nám však dostává upozornění, že pozemský příběh a životní styl Nazaretského, ona *praxis Christi*, o níž

se kdysi v Chebu dohadovali husité s delegací koncilu Basilejského, je též směrnicí pro výstavbu církve, její podobu a řád. Není to upozornění zcela nové (viz E. Schweizer:

Das Leben des Herrn in der Gemeinde und ihren Diensten, 1946). Přichází však tentokrát ze strany spíše nečekané a tím je vítanější.

Pavel Filipi

KÁŽEME KRISTA

Kážeme Krista. Výklad starocírkevních perikop pro zvěstování v církvi, díl 1 (od adventu po neděli trojiční), Praha (synodní rada ČCE), 1994.

Kolektivní dílko liturgického poradního odboru synodní rady Českobratrské církve evangelické pod vedením Josefa Smolíka vychází vstříc hned několikeré potřebě: Kazatelům poslouží při přípravě kázání, laikům-písmákům k osobní meditaci, biblickým kroužkům a skupinám k přesnější práci s biblickým textem.

Čtenářům se dostává uvedení do výkladu osmatřiceti oddílů z novozákonních evangelií, a to v pořadí, daném církevním (liturgickým) rokem. Mezi výklady je vloženo celkem 16 exkursů, které ve větší podrobnosti sledují dílčí problémy, jež se ve vykládaných textech vyskytly (např. Večeře Páně u Jana, Misie, Paraklét apod.). Výklad jednotlivých oddílů (perikop) má stabilní osnovu: Je uveden citátem z klasických symbolických textů (Apostolicum, Nicaeno-Constantinopolitanum, reformační konfese), na který navazuje úvodní meditativní zamyšlení nad celkem oddílu. Teprve potom přichází část exege-

tická, která sleduje: různé české překlady (kralický, ekumenický, Žilkův a Petřů), významnější rukopisné varianty řeckého textu, kontext, paralely, konkordance a posléze výklad jednotlivých veršů za použití novějších komentářů, převahou německého původu. V některých případech je výklad uzavřen stručným shrnutím.

Míru použitelnosti těchto „kazatelských preparací“ může signifikantním způsobem prokázat teprve praxe. Jisto je, že tyto výklady suplují citelnou mezeru, jíž trpí většina komentářové literatury, která v jakémsi studu obchází skutečnost, že Bible je kniha k praktickému užívání (H. Schröer), že odborný exeget se nemusí cítit nucen provést „dočasný výstup z církve“ (R. Bohren). Lépe na stopě jsou ti američtí teologové, kteří homiletiku přiřazují k biblickým vědám, protože kazatelský výklad je „závěrečným krokem komplexního procesu interpretace Bible“ (Thomas Long). Homiletická exegese, o níž se autoři kazatelských